

Sağlık Turizmini Konu Alan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Değerlendirmesi* (1988-2017)

Bibliometric Analysis of Graduate Thesis on Health Tourism (1988-2017)

Sibel CANIK, Ebru GÜNEREN ÖZDEMİR*****

**Öğr. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi Sorgun Meslek Yüksekokulu Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, 66700 Sorgun, Yozgat.

E-posta: sibel.canik@yobu.edu.tr

ORCID: 0000-0003-0700-0823

***Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, 50300, Nevşehir.

E-posta: ebruguneren@nevsehir.edu.tr

ORCID:0000-0003-2669-4402

MAKALE BİLGİLERİ

Makale işlem bilgileri:

Gönderilme tarihi: 3 Nisan 2019

Düzeltilme: 20 Ağustos 2019

Kabul: 20 Eylül 2019

Anahtar sözcükler: Sağlık turizmi,
Lisansüstü tez, Bibliyometrik analiz,
Parametre.

ARTICLE INFO

Article history:

Submitted: 3 April 2019

Resubmitted: 20 August 2019

Accepted: 20 September 2019

Key words: Health tourism, Graduate
theses, Bibliometric analysis,
Parameter.

ÖZ

Çalışmanın amacı, 1988-2017 yılları arasında Türkiye’de hazırlanan sağlık turizmi konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizini yapmaktır. Analize esas alınan süre dört döneme ayrılarak (1990 öncesi, 1991-2000, 2001-2010, 2011-2017), dönemler arası karşılaştırma yapılabilmesi ve olası değişimlerin belirlenebilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla, lisansüstü tezler, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından ‘sağlık turizmi, medical turizm, termal turizm, engelli turizmi ve yaşlı turizmi anahtar kelimeleriyle taranmıştır. Yapılan tarama neticesinde, 139 yüksek lisans tezi ve 29 doktora tezi ‘tez türü ve yılı, hazırlandığı üniversite, hazırlandığı anabilim dalı, hazırlandığı enstitü, tezlerin temel konu alanları, tezlerin araştırma yöntemi, tezlerin izin durumu’ parametrelerine göre incelenmiştir. Araştırmanın bazı önemli bulguları şöyledir: Lisansüstü tezler hazırlanan üniversiteye göre değerlendirildiğinde, en fazla lisansüstü tez, Dokuz Eylül Üniversitesi’nde (13) hazırlanmıştır. Lisansüstü tezlerde en fazla yoğunlaşılan sağlık turizmi konusu, 68 yüksek lisans tezi ve 13 doktora tezi ile termal turizm konusudur. En fazla sağlık turizmi konulu tez, sosyal bilimler enstitülerinde (137) hazırlanmıştır. Anabilim dalları açısından bakıldığında ise işletme anabilim dalı (52) ilk sırada yer alırken, turizm işletmeciliği anabilim dalı (50) onu izlemektedir.

ABSTRACT

The purpose of this study is to undertake a bibliometric analysis of graduate theses on health tourism in Turkey between the years of 1988-2017. Timespan based on the analysis is divided into four periods (up to 1990, 1991-2000, 2001-2010, 2011-2017). The study offers a comparison analysis between the periods and determines the possible changes. For this purpose, graduate theses were searched by using keywords health tourism, medical tourism, thermal tourism, disabled tourism and elderly tourism in the database of Council of Higher Education National Thesis Center. As a result, 139 master’s and 29 doctoral theses were examined according to such parameters as the type of thesis, year submitted, the university and institute submitted, main subject areas, research method employed, and permission status. Some of the important findings are as follows: Dokuz Eylül University (13) sits on the first place in terms of the number of thesis. Thermal tourism is the mostly studied subject (68 master’s and 13 doctoral theses). The institutes are represented mostly by social sciences (137). The department of business administration (52) is followed by the department of tourism management (50).

GİRİŞ

Bibliyometrik analiz, bilimsel topluluğun artan ilgisini çeken bir araştırma alanıdır. Özellikle bil-

gisayarın ve internetin hızla gelişmesiyle kullanımını artmaktadır. Bibliyometrik analiz, anahtar kelimeler, sınıflandırma kodları, yazarlar ve alıntılar gibi bibliyografik varlıklar tarafından temsil edilen araştırma alanının genel bir resmini sağlayan analiz türüdür (Merigo ve Yang 2017).

Bibliyometrik analiz, özellikle bilimsel ve uygulamalı alanlarda araştırma değerlendirme me-

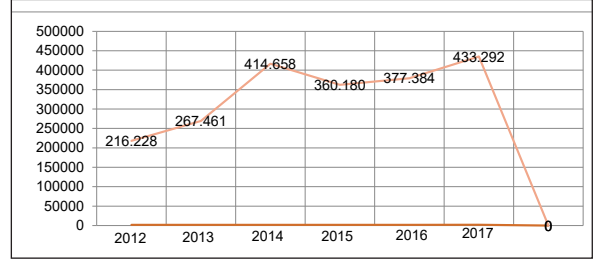
* Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Foça Turizm Fakültesi ile Anatolia Turizm Akademisi tarafından 11-14 Ekim 2018 tarihlerinde Foça’da düzenlenen “Hasan Olalı Turizm Sempozyumu”nda sunulmuş halinin, yazarlarca daha sonra geliştirilerek, yeniden düzenlenmiş halidir.

todojisinin önemli bir parçası haline gelmiştir (Ellegard ve Wallin 2015). Analizde herhangi bir akademik alanda yapılmış çalışmalar çeşitli parametrelere ayrılarak (konu, yıl, katkı sağlayan kurum, anahtar kelimeler, eserlerin yazar sayısı, atıflar, ortak atıflar vb.) incelenmektedir ve bilimsel iletişime ilişkin bulgular sağlamaktadır. Elde edilen veriler herhangi bir disiplinle veya bilim dalıyla ilgili mevcut durumu gösterme, sonuçlara göre sorunları bulma ve çözme açısından önemlidir (Temizkan, Çiçek ve Özdemir 2015).

Son yıllarda sağlık turizmi önemli bir gelişme göstererek küresel turizmin en hızlı büyüyen segmentlerinden olmuştur (Huang ve Xu 2018). Sağlık turizmi, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'ne öncülük eden Uluslararası Turizm Örgütleri Birliği (IUTO) tarafından 'ülkenin doğal kaynakları, özellikle mineral suyu ve ikliminden yararlanılan sağlık tesislerinin sağlanması' olarak tanımlanmaktadır (Hall 2011).

Türkiye, sağlık hizmetleri açısından yüksek kalitede imkânlar sunmaktadır. Sağlıkla ilgili paket fiyatlarına beş yıldızlı otel konaklamasını da dâhil etmektedir. Bilindiği gibi Türkiye; stratejik olarak Avrupa ve Asya arasındaki buluşma noktasında yer almaktadır. Bulgaristan, Yunanistan, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, İran, Irak ve Suriye ile birlikte sekiz ülkeyle çevrilidir. Bu coğrafi konumu, Türkiye'yi Doğu ve Batı kültürlerinin bir kesişim noktası yapmaktadır. Bu konunun bir sonucu olarak, Türkiye, Rusya, Ukrayna, Almanya, İngiltere, Hollanda, Romanya, Bulgaristan ile Ortadoğu ve Arap ülkelerinden medikal turistlerinin popüler yeri haline gelmiştir (Karakoç 2017). Şekil 1'de 2012-2017 yılları arasında Türkiye'ye sağlık nedeniyle gelen hasta turist sayısına yer verilmiştir.

TÜİK'in (2017) verilerine göre, sağlık ve tıbbi nedenlerden dolayı Türkiye'ye gelen hasta turist sayısı 2015 yılına kadar artış gösterirken 2015 yılında bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüşün sebebi terör olayları, eksik veriler veya bölgesel olaylar olabilmektedir (Dyussebayeva 2018). 2017 yılında gelen hasta turist sayısı, 2016 yılına göre yaklaşık %40 oranında artış göstermiştir (TÜİK 2017). Sağlık Bakanlığı'ndan elde edilen bilgile-

Şekil 1. Türkiye'ye sağlık ve tıbbi sebeplerden dolayı gelen hasta sayısı (TÜİK 2017)

re göre, sağlık turizmi; medikal, termal, yaşlı ve engelli turizmi olarak dört gruba ayrılmaktadır. Çalışmada sağlık turizmi, medikal turizm, termal turizm, yaşlı ve engelli turizm kelimeleri ile veri tabanı taraması yapılmıştır. Tarama sonucunda, derlenen sağlık turizmi konulu tezlerin bibliyometrik analizi yapılmıştır. Alanyazında sağlık turizmini bibliyometrik olarak değerlendiren çalışmaların azlığı nedeniyle, bu çalışmanın alana katkı sağlayacağı ve alan araştırmacılarına rehber niteliğinde olacağı düşünülmektedir.

ALANYAZIN TARAMASI

Bibliyometri ilk olarak 1969 yılında Allan Pritchard tarafından "İstatistiksel Bibliyografya veya Bibliyometri" adlı çalışmasında tanıtılmıştır. Pritchard, bibliyometriyi 'kitaplara ve diğer iletişim araçlarına matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin uygulanması' olarak tanımlamıştır. Aiyepku ve Ehikhamenor'a (1979) göre ise bibliyometri, istatistiksel ve matematiksel tekniklerin, formüle edilmiş bilgi transferinin özelliklerine ışık tutmak ve bir disiplinin gidişatını ve gelişimini anlamak için kitap, dergi makalelerin ve diğer grafik iletişim araçlarının analiz edilmesidir (Vosner, Bobek, Zabukovsek, Kokol 2017).

Bir konuda literatür incelemesinin bibliyometrik yöntemlerle derinlemesine bir analizi, değerlendirilen sonuçlar ve yeni ortaya çıkan alanlar ile gelecekteki çalışmalar için de bilgi sağlamaktadır (Feng, Zhu ve Lai 2017). Yapılan literatür incelemesi sonucunda turizm ile ilgili tezlerde çok sayıda bibliyometrik çalışmanın yapılmış olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda bu çalışmalardan bazılarına değinilmiştir.

Türkiye'de turizm alanında lisansüstü tezlere yönelik yapılan bibliyometrik çalışmaların temeli

Kozak'a aittir. Kozak'ın (1996) çalışması olan Türkiye Turizm Tezleri Bibliyografyası, 1952-1995 yılları arasında turizm ile ilgili uzmanlık, yüksek lisans, doktora, doçentlik ve doktora takdim tezleri ile mezuniyet sonrası bazı kurumlarda hazırlanan 1055 tezdendir. Tezler ilk olarak konu sınıflandırılmasına göre ayrılmıştır. Daha sonra tezlere künye numarası verilmiştir. Yazar adı dizini ve kavramsal dizin olarak iki ayrı dizin hazırlanmıştır. Yazar adı dizininde, tez yazarları soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Kavramsal dizinde, önce tezlerin içerdikleri konuya göre anahtar kelimeler ile ifade edilmiş ve anahtar sözcükler alfabetik olarak sıralanmıştır.

Kozak (1999), "Türkiye'de Turizm Araştırmalarının Gelişimi: Üniversitelerin Bünyesinde Lisans Sonrasında Hazırlanmış Tezlerle İlgili Bazı Gözlemler" adlı çalışmasında, 982 tez 'hazırladığı enstitü, tezlerin düzeyi, yazarların cinsiyeti, tezlerin kapsadığı coğrafi alan, tezlerin kabul edildiği yıllar, hazırlandığı üniversiteler, tezin konusu,' parametreleriyle incelenmiştir. Yıllar bazında ilk tezin, 1952 yılında hazırlandığı tespit edilmiştir. Tezlerin düzeyleri bakımından incelendiğinde, en fazla tezin yüksek lisans (%83,1) düzeyinde yazıldığı tespit edilmiştir. Doktora tezleri (%12,8), doçentlik tezleri (%3,4) ve profesörlük takdim tezleri (%0,7) olarak belirlenmiştir.

Kozak (2001) 1972-1998 yılları arasında turizm pazarlaması konusunda hazırlanmış lisansüstü tezlerin biyo-bibliyografik çalışmasında, 131 lisansüstü tezi incelemiştir. Bulgular, tezlerin 1986 yılında sonra daha yoğun bir şekilde hazırlandığını göstermektedir. Turizm pazarlamasının alt konularına göre ise daha çok pazarlama iletişimi, pazarlama yönetimi ve pazarlama araştırması konuları çalışılmıştır.

Alımanoğlu ve Ayazlar'ın (2017) Türkiye'deki üniversitelerde kırsal turizmle ilgili lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizini yaptıkları çalışmada, kırsal turizm ile ilişkilendirilen parametreler şunlardır: Araştırma tasarımı, özet kurgusu, lisansüstü düzey, danışman unvanı, araştırma yılı, sayfa sayısı, araştırmanın yapıldığı bölge, örneklem sayısı, üniversite ve enstitü türü. Bulgulara göre, kırsal turizm başlığı altında yazılan yüksek lisans tezleri, doktora tez çalışmalarına nazaran daha fazladır.

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, 1988-2017 yılları arasında, Türkiye'de hazırlanan sağlık turizmi konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizini yapmaktır. Analize esas alınan süre dört döneme (1990 öncesi, 1991-2000, 2001-2010, 2011-2017) ayrılarak, dönemler arası karşılaştırma yapılabilmesi ve olası değişimlerin belirlenebilmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın kapsadığı sürenin dört döneme ayrılması, hazırlanan lisansüstü tezlerin belirlenen parametreler kapsamında, dönemler arası karşılaştırmaya uygun hale getirilmesine olanak vermektedir.

Bu sayede, Türkiye'de sağlık turizmini konu alan lisansüstü tezlerin dönemsel olarak geçirdiği değişim pek çok farklı açıdan ortaya konulabilecektir. Alana ilişkin üretilecek bibliyometrik bilginin gelecekteki araştırmalara ışık tutması beklenmektedir.

1988-2017 yılları arasında yayınlanan yüksek lisans ve doktora tezlerine, Yükseköğretim Kurulu'na (YÖK) bağlı Ulusal Tez Merkezi internet veri tabanı üzerinden erişim sağlanmıştır. Sağlık turizmi konulu ilk lisansüstü tezin 1988 yılında hazırlanmış olması, analize esas olacak tarih aralığının başlangıcının belirlenmesine temel teşkil etmektedir. Öte yandan, yıllar ve dönemler arası karşılaştırmanın doğruluğunu sağlayabilmek amacıyla, analizin kapsadığı son yıl ise içinde bulunulan 2018 yılı yerine, 2017 yılı olarak seçilmiştir.

Çalışmada tam sayım yöntemi kullanılmıştır. Birden fazla anahtar kelime içeren tez adlarının olması durumunda, tezin adı, dizin terimlerindeki öncelik sırası ve tezin özeti dikkate alınmış, böylelikle, aynı tezin iki kez kodlanması hatası engellenmiştir. Tezin başlığı; tezin içeriği hakkında bilgi vermektedir. Dizin terimleri; YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında aranan tezlere, doğrudan erişim sağlayan anahtar kelimelerin alfabetik listesidir (YÖK Ulusal Tez Merkezi 2018). Tezin özet kısmı ise tezin amacı, yöntemi, bulguları ve sonucu hakkında bilgi vermektedir. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında gerçekleştirilen taramaya esas olacak anahtar kelimelerin seçiminde, Sağlık Bakanlığı'nın kullanmakta olduğu sınıflandırma dikkate alınmıştır. Buna

göre, sağlık turizmi, medikal turizm, termal turizm, engelli turizmi ve yaşlı turizmi anahtar kelimeleriyle detaylı tarama gerçekleştirilmiştir. Yapılan tarama sonucunda, 139 yüksek lisans tezi ve 29 doktora tezi olmak üzere, toplam 168 teze ulaşılmıştır.

Hazırlanan tezlerin bibliyometrik analizi için 'tez türü ve yılı, hazırlandığı üniversite, hazırlandığı anabilim dalı, hazırlandığı enstitü, tezlerin temel konu alanları, tezlerin araştırma yöntemi, tezlerin izin durumu ve yazarların cinsiyeti' parametreleri kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular, SPSS programında yüzde ve sıklık değerleri hesaplanarak bulunmuştur.

BULGULAR VE YORUM

Sağlık turizmi ile ilgili 1988-2017 yılları arasında, toplam 168 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Araştırmada tezlerin tamamı incelenmiştir. Tablo 1'de tezlerin türüne ve yıllarına göre dağılımları verilmiştir. Tablo 1'deki verilere göre, 1988-2017 yılları arasında yayınlanan tezlerin 139'u yüksek lisans tezi, 29'u doktora tezidir. 1990 öncesi dönemde sağlık turizmini konu alan herhangi bir doktora tezine rastlanmamıştır. 1991-2000 yılları arasında yazılan 21 tezin 18'i (%13) yüksek lisans tezi, üçü (%10,3) doktora tezidir. 2001-2010 yılları arasında yazılan 38 tezin 28'i (%20,2) yüksek lisans tezi, 10'u (%34,4) doktora tezidir. 2011-2017 yılları arasında yazılan 107 tezin 91'i (%65,5) yüksek lisans tezi, 16'sı (%55,0) doktora tezidir. 2011-2017 yılları arasında yazılan yüksek lisans tezleri, toplam yüksek lisans tezlerinin %65,5'ini kapsamaktadır. Tablo 2' de ise tezlerin temel konu alanlarına göre dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 2'de yer alan verilere göre, 1988-2017 yılları arasında hazırlanmış tezler içinde, 68 yüksek lisans tezi ve 13 doktora tezi ile *termal turizm*, en çok kullanılan temel konu alanıdır. Dört dönem incelendiğinde genel olarak temel konu alanı termal turizm ve sağlık turizmidir. 2000 yılına kadar medikal, engelli ve yaşlı turizmi ile ilgili herhangi bir yüksek lisans ve doktora tezi tespit edilmemiştir. Engelli turizm ve yaşlı turizmi ile ilgili 2000 yılından önce Türkiye'de turizm altyapısını oluşturan öğelerin yetersiz oluşu (ulaşım, konaklama, çevre, yasal düzenlemeler) ve akade-

Tablo 1. Lisansüstü Tezlerin Türüne ve Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Yüksek Lisans		Doktora	
	N	%	N	%
1988	2	1,4	0	0,0
1989	0	0,0	0	0,0
1990	0	0,0	0	0,0
1990 Öncesi Toplam	2	1,4	0	0,0
1991	0	0,0	0	0,0
1992	3	2,2	0	0,0
1993	0	0,0	0	0,0
1994	2	1,4	0	0,0
1995	1	0,7	1	3,4
1996	2	1,4	2	6,9
1997	3	2,2	0	0,0
1998	3	2,2	0	0,0
1999	1	0,7	0	0,0
2000	3	2,2	0	0,0
1991- 2000 Toplam	18	13	3	10,3
2001	3	2,2	0	0,0
2002	1	0,7	2	6,9
2003	1	0,7	0	0,0
2004	0	0,0	0	0,0
2005	3	2,2	0	0,0
2006	2	1,4	0	0,0
2007	2	1,4	2	6,9
2008	4	2,9	1	3,4
2009	4	2,9	2	6,9
2010	8	5,8	3	10,3
2001-2010 Toplam	28	20,2	10	34,4
2011	7	5,0	0	0,0
2012	9	6,5	1	3,4
2013	7	5,0	1	3,4
2014	20	14,4	6	20,7
2015	20	14,4	3	10,3
2016	19	13,7	3	10,3
2017	9	6,5	2	6,9
2011-2017 Toplam	91	65,5	16	55,0
Genel Toplam	139	%100	29	%100

Tablo 2. Lisansüstü Tezlerin Temel Konu Alanlarına Göre Dağılımı (1988-2017)

Yıllar	Tez Türü	Temel Konu Alanları					Toplam
		Termal Turizm	Sağlık Turizmi	Engelli Turizm	Yaşlı Turizmi	Medikal Turizm	
1990 Öncesi	Yüksek Lisans	2	0	0	0	0	2
	Doktora	0	0	0	0	0	0
1991-2000	Yüksek Lisans	15	3	0	0	0	18
	Doktora	1	1	0	0	0	2
2001-2010	Yüksek Lisans	18	6	1	0	3	28
	Doktora	0	2	0	0	0	10
2011-2017	Yüksek Lisans	33	26	6	4	22	91
	Doktora	4	6	1	0	6	17
Toplam	Yüksek Lisans	68	35	7	4	25	139
	Doktora	13	9	1	0	6	29

mide yeterli kaynağın olmamasından dolayı, bu konularda yüksek lisans ve doktora tezinin yazılmadığı düşünülebilir. Tablo 3'te tezlerin araştırma yöntemine göre dağılımı verilmiştir.

Lisansüstü tezlerin araştırma yöntemine göre analizinin yapılması çalışmaların niteliği hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlamaktadır. Ayrıca böyle bir analizin yapılması, o ülkedeki çalışmaların dolayısıyla da bilimsel çalışmaların düzeyi hakkında da somut sonuçlar elde edilmesine olanak vermektedir (Kozak ve Çiçek 2012). Tablo 3'ten de görülebileceği gibi 1990 öncesi ve 1991-

2000 yılları arasında tezlerin yarısından fazlasında nitel araştırma yöntemi, 2000 yılından sonra hazırlanan tezlerde ise daha çok nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Tablo 4'te lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 4'e göre, yüksek lisans tezi en fazla Balıkesir Üniversitesi'nde (%8,6) ve en fazla doktora tezi Dokuz Eylül Üniversitesi'nde (%20,7) yazılmıştır. Sağlık turizmi ile ilgili yazılan lisansüstü tezler bakımından Dokuz Eylül Üniversitesi'nin alanyazına daha fazla katkı sağladığı görülmek-

Tablo 3. Lisansüstü Tezlerde Temel Alınan araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı (1988-2017)

Yıllar	Tez Türü	Araştırma Yöntemi		
		Nicel	Nitel	Toplam
1990 Öncesi	Yüksek Lisans	1	1	2
	Doktora	0	0	0
1991-2000	Yüksek Lisans	6	12	18
	Doktora	1	2	3
2001-2010	Yüksek Lisans	14	13	27
	Doktora	3	7	10
2011-2017	Yüksek Lisans	50	42	92
	Doktora	8	8	16
Toplam	Yüksek Lisans	71	68	139
	Doktora	12	17	29

Tablo 4. Lisansüstü Tezlerin Hazırlandıkları Üniversitelere Göre Dağılımı (1988-2017)

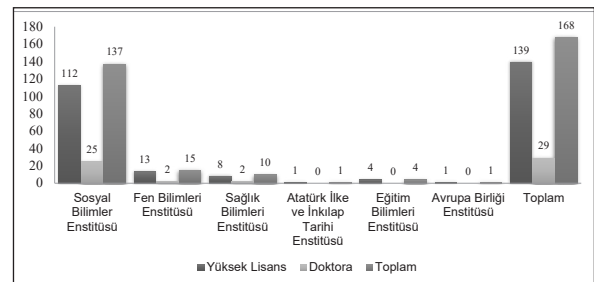
Hazırladığı Üniversite	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	N	%
Dokuz Eylül Üniversitesi	7	5,0	6	20,7
Anadolu Üniversitesi	2	1,4	0	0,0
İstanbul Üniversitesi	6	4,3	1	3,4
Süleyman Demirel Üniversitesi	7	5,0	2	6,9
Gazi Üniversitesi	6	4,3	1	3,4
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	2	1,4	0	0,0
Sakarya Üniversitesi	4	2,9	0	0,0
Beykent Üniversitesi	7	5,0	0	0,0
Atılım Üniversitesi	6	4,3	0	0,0
Düzce Üniversitesi	3	2,2	1	3,4
Balıkesir Üniversitesi	12	8,6	0	0,0
Akdeniz Üniversitesi	5	3,6	3	10,3
Afyon Kocatepe Üniversitesi	8	5,8	3	10,3
Selçuk Üniversitesi	3	2,2	1	3,4
Dumlupınar Üniversitesi	4	2,9	1	3,4
Diğer Üniversiteler (38 Üniversite)	57	41,1	10	34,5
Toplam	139	100	29	100

tedir. Lisansüstü tezlerin yayınlandığı enstitüye göre dağılımı Şekil 2'de gösterilmiştir

Şekil 2'de yer alan verilere göre, yüksek lisans tezlerinin hazırlandığı enstitüler dağılımında ilk sırada 112 ile sosyal bilimler enstitüsü gelmektedir. Onu 13 tez ile fen bilimleri enstitüsü izlemektedir. Doktora tezlerinin hazırlandığı enstitü dağılımına göre ise 25 tez sosyal bilimler enstitüsü, iki tez fen bilimleri enstitüsünde yazılmıştır. Tablo 5'te lisansüstü tezlerin anabilim dalına göre dağılımına yer verilmiştir.

Lisansüstü tezlerin hazırlandığı anabilim dalları incelendiğinde, en fazla yüksek lisans tezinin 42 tez ile turizm işletmeciliği, 38 tez ile işletme ve 12 tez ile sağlık yönetimi anabilim dalında, en fazla doktora tezinin ise 14 tez ile işletme, 8 tez ile turizm işletmeciliği anabilim dallarında hazırlanmış olduğu belirlenmiştir. Ayrıca YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından yapılan tarama

sonucunda 11 yüksek lisans tezinin ve 1 doktora tezinin anabilim dallarının belirtilmediği tespit edilmiştir. Sağlık turizmi alan yazını incelendiğinde, çeşitli bilim dalları tarafından araştırma alanı olarak seçilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu, turizm alanının disiplinler arası bir alan olduğunun göstergesidir denilebilir. Tablo 6'da tezlerin erişim durumu hakkında bilgiler yer almaktadır.

Şekil 2. Lisansüstü tezlerin hazırlandıkları enstitülere göre dağılımı (1988-2017)

Tablo 5. Lisansüstü Tezlerin Ana Bilim Dalına Göre Dağılımı (1988-2017)(1988-2017)

Ana Bilim Dalı	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Turizm İşletmeciliği	42	8	50
Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi	1	0	1
Coğrafya	2	0	2
Avrupa Birliği	1	1	2
Jeoloji	2	0	2
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	1	0	1
Sağlık Yönetimi	12	1	13
Kamu Yönetimi	2	1	3
Uluslararası Ticaret	2	0	2
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	1	0	1
Seyahat İşletmeciliği	1	0	1
Peyzaj Mimarlığı	5	1	6
Denizcilik İşletmeleri Yönetimi	1	0	1
Yönetim ve Organizasyon	1	0	1
Belirtilmemiş	11	1	12
İşletme	38	14	52
Mimarlık	5	1	6
Beden Eğitimi ve Spor	4	0	4
İktisat	2	1	3
Şehir Planlama	3	0	3
Turizm İşletmeciliği Eğitimi	2	0	2
Belirtilmemiş	11	1	12
Toplam	139	29	168

Tablo 6'da yer alan verilere göre, 1988-2017 yılları arasında hazırlanan, 108 yüksek lisans tezi erişime açık iken 31 yüksek lisans tezi erişime kapalıdır. 2011-2017 yılları arasında hazırlanan, 78 yüksek lisans ve 14 doktora tezi erişime açık iken 10 yüksek lisans tezi ve bir doktora tezi erişime kapalıdır. 1990 öncesi ve 1991-2000 tarihli dönemlerde hazırlanan tezlerin ise çoğu erişime kapalıdır. 2006 yılından önce yazarların tezleri için erişim izni vermemesi halinde, YÖK Ulusal Tez Merkezi'nin bu konuda işlem yapmaması, bu bulgunun olası nedeni olabilir. 2006 yılından sonra, YÖK Ulusal Tez Merkezi mevzuatına göre, lisansüstü tezler, en çok üç yıl süre ile erişime kapatılabilmekteyken 2018 yılında yeniden düzenlenen 'Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge'ye göre, lisansüstü tezler iki yıl süre ile erişime kapatılabilmektedir. 2017 yılından önce erişime kapatılmış olan tezlerin ise veri tabanı üzerinden yayınlanma izni bulunmamaktadır. Yayınlanma izni olmayan tezlerin kopyalarına, tezlerin hazırlandığı üniversitenin kütüphanesinden erişim sağlanmaktadır.

SONUÇ

Artan ekonomik büyüme, yaşlanan nüfus ve insan sağlığı bilincinin gelişmesiyle alternatif turizm çeşidi olan sağlık turizmi, yeni bir pazar bölümü haline gelmiştir. İnsanlar kaybolan sağlığını yeniden kazanmak ve sağlığını uzun süre

Tablo 6. Lisansüstü Tezlerin Erişim Durumuna Göre Dağılımı (1988-2017)

Yıllar	Tez Türü	İzin Durumu		Toplam
		Erişime Açık	Erişime Kapalı	
1990 Öncesi	Yüksek Lisans	0	0	0
	Doktora	1	0	1
1991-2000	Yüksek Lisans	4	14	18
	Doktora	1	2	3
2001-2010	Yüksek Lisans	26	7	33
	Doktora	8	2	10
2011-2017	Yüksek Lisans	78	10	88
	Doktora	14	1	15
Toplam	Yüksek Lisans	108	31	139
	Doktora	24	5	29

koruyabilmek için yalnızca kendi ülkelerindeki sağlık hizmetlerini değil, diğer ülkelerdeki sağlık hizmetlerini de değerlendirerek hareket etmektedirler. Böylelikle insanlar kendileri için en uygun çözümü seçmektedirler. Sağlık konusunun insanlar için büyük önem taşıması ve bir zorunluluk haline gelmesi, sağlık sebebiyle yapılan seyahatlerin artmasına neden olmaktadır. Lisansüstü tezlerin, sağlık turizmi gibi gelişen bir alanı konu alma durumlarının çeşitli parametreler açısından değerlendirilmesi bu nedenle önemlidir.

Çalışma kapsamında Yükseköğretim Ulusal Tez Merkezi veri tabanından ulaşılan toplam 168 lisansüstü tezi değerlendirmeye alınmıştır. Tezlerin 139 tanesi yüksek lisans tezi, 29 tanesi doktora tezidir.

Çalışmanın yöntemi olan bibliyometrik analiz bulgularına göre, sağlık turizmi alanında yapılan lisansüstü çalışmalar, 1990 öncesi, 1991-2000, 2001-2010, 2011-2017 dönemleri açısından karşılaştırıldığında, en fazla tezin, 91 yüksek lisans tezi ve 16 doktora tezi ile 2011-2017 yılları arasında hazırlandığı belirlenmiştir. Buradan hareketle, sağlık turizmi ile ilgili lisansüstü tezlerinin 2011 yılından itibaren daha yoğun bir şekilde yazıldığı söylenebilir. Sağlık turizmüne bağlı seyahatlerin dünya genelinde artış göstermesi, üniversitelerin farklı anabilim dallarında sağlık turizmi konusunu ele almaları ve üniversitelerin lisansüstü program sayısındaki artış, 2011-2017 arasında gözlemlenen bu yoğunluğun nedenleri arasında sayılabilir.

Lisansüstü tezler hazırlanan üniversiteye göre değerlendirildiğinde, en fazla lisansüstü tezin Dokuz Eylül Üniversitesi'nde (13), Balıkesir Üniversitesi'nde (12) ve Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde (11) hazırlandığı görülmektedir. Bu üniversitelerde hazırlanan tezlerin sayıya yüksek çıkmasının, üniversitelerin olduğu illerin (İzmir, Balıkesir, Afyon) sağlık turizmi çekim merkezi olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Lisansüstü tezler temel konu parametresine göre incelendiğinde, en fazla yoğunlaşılan konunun 68 yüksek lisans tezi ve 13 doktora tezi ile termal turizm olduğu belirlenmiştir. Türkiye'nin termal kaynakları jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri sebebiyle dünyada ilk yedi

içerisinde yer alması, lisansüstü çalışmalarda bu konuya ağırlık verilmesine neden olmuştur denilebilir. Öte yandan, Türkiye'nin sahip olduğu kalite, altyapı olanakları, fiyat avantajları, devlet desteği, coğrafi konumu ve iklimi, eşsiz doğası termal turizmin gelişmesine katkı sağlamıştır (Acur 2018).

Çalışmanın diğer bulgularına göre ise tezlerin bağlı olduğu enstitüye göre, sosyal bilimler enstitüleri 137 tez ile en yüksek sıklığa sahiptir. Bunların 112'si yüksek lisans tezi, 25'i doktora tezinden oluşmaktadır. Turizm disiplinin, sosyal bilimler altında inceleniyor olması bu bulgunun gerekçesini oluşturmaktadır denilebilir. Bu bulguyu, fen bilimleri enstitüleri 15 tez ve sağlık bilimleri enstitüleri 10 tez ile izlemektedir. Sosyal bilimler yanında, diğer enstitüler bünyesinde de sağlık turizmi konulu tezlerin hazırlanıyor olması, turizm alanının disiplinler arası niteliğinin de bir göstergesidir. Lisansüstü tezlerin anabilim dalı parametresi açısından değerlendirilmesi sonucu, işletme anabilim dalı 52 tez ile, turizm işletmeciliği anabilim dalı 50 tez ile sağlık yönetimi anabilim dalı ise 13 tez ile ilk üç sırayı almaktadır. Bu sonuç Bayın'ın (2015) 'Türkiye'de sağlık turizmi alanında yapılan lisansüstü tezlerin içerik değerlendirmesi' çalışmasındaki sonuçla uyumludur. Lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma yöntemi parametresine göre ise 1988-2017 yılları arasında 166 yüksek lisans ve doktora tezinde nicel, 170 yüksek lisans ve doktora tezinde nitel yöntem kullanıldığı tespit edilmiştir. Tezler izin durumuna göre değerlendirildiğinde, 2011 yılına kadar hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinin altısı (%13,2) erişime açıkken, 16'sı (%86,8) erişime kapalıdır. 2011 yılından sonraki dönemlerde bu oranda önemli değişiklikler gözlenmektedir. Anılan dönemde, yüksek lisans ve doktora tezlerinin 126'sı (%86,3) erişime açıkken 20'si (%13,7) erişime kapalıdır.

Çalışma sonucunda, sağlık turizmi konulu lisansüstü tezlerde çalışılan temel konu alanı, araştırma yöntemleri, dört dönem bazında sağlık turizmi konulu tezlerin sayısındaki değişim, hangi üniversitelerin sağlık turizmi alanına katkıda bulunduğu, tezlerin daha çok hangi enstitüde yayınlandığı, tezlerin hangi anabilim dallarında ça-

lışıldığı ve tezlerin erişim durumu hakkında bilgi verilmiştir. Belirlenen parametreler çerçevesinde çalışma, geçmiş araştırmaları toplu bir şekilde ele almış ve bulgular sunmuştur. Çalışmanın, sağlık turizmi konusundaki araştırmalara kaynak teşkil edeceği ve sağlık turizmi yazının geliştirilmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Gelecek çalışmalar, sağlık turizmi konusunda bibliyometrik analiz yaparken, farklı parametreler kullanılarak, diğer önemli bulgulara ulaşılabilir. Çalışmada kullanılan parametreler ve analize konu edilen dönem ile sadece lisansüstü tezlerin konu edilmesi, bu araştırmannın sınırlılıkları olarak kabul edilebilir.

KAYNAKÇA

- Acur, G. (2018). Termal Turizmde Müşteri İlişkileri Yönetiminin Önemi: Kızılcıhamam Örneği. (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). Konya: Selçuk Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı.
- Almanoğlu, Ç. ve Ayazlar, G. (2017). Türkiye’de Kırsal Turizm Konulu Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Bibliyometrik Bir İnceleme (2003-2016), *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi*, 1(1): 6-12.
- Bayın, G. (2015). Türkiye’de Sağlık Turizmi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İçerik Değerlendirmesi, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17 (28): 49-55.
- Dyussebayeva, A. (2018). İstanbul’a Rus Bölgesinden Sağlık Turizmi Amacıyla Gelenlerin Memnuniyet Düzeyleri. (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi İşletme Ana Bilim Dalı.
- Ellegaard, O.ve Wallen, J.A. (2015). The Bibliometric Analysis of Scholarly Production: How Great is the Impact?, *Scientometrics*, 105(3): 1809–1831.
- Feng, Y., Zhu Q. ve Lai, K. (2017). Corporate Social Responsibility for Supply Chain Management: A Literature Review and Bibliometric Analysis, *Journal of Cleaner Production*, 158: 296-307.
- Hall, C.M. (2011). Health and Medical Tourism: Kill or Cure For Global Public Health?, *Tourism Review*, 66(1/2): 4-15.
- Huang, L. ve Xu, H. (2018). Therapeutic Landscapes and Longevity: Wellness Tourism in Bama, *Social Science & Medicine*, 197: 24-32.
- Karakoç, S. (2017). Küresel Dünyada Sağlık Turizminin Önemi ve Türkiye’nin Durumu. (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı.
- Kozak, N. (1996). *Türkiye Turizm Tezleri Bibliyografyası: 1952-1995*. Ankara: Birinci Baskı.
- Kozak, N. (1999). Türkiye’de Turizm Araştırmalarının Gelişimi: Üniversitelerin Bünyesinde Lisans Sonrasında Hazırlanmış Tezlerle İlgili Bazı Gözlemler, *Anatolia: Turizm Araştırmaların Dergisi*, 10 (Mart- Haziran): 87-87.
- Kozak, N. (2001). Türkiye’de Turizm Pazarlaması Literatürünün Gelişim Süreci: 1972-1998 Yılları Arasında Hazırlanmış Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Biyo-Bibliyografik Bir İnceleme, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12 (1): 26-33.
- Kozak, N. ve Çiçek D. (2012). Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi’nde Yayımlanan Hakem Denetimli Makalelerin Bibliyometrik Profili, *Türk Kütüphaneciliği*, 26 (4): 734-756
- Merigo, J.M ve Yang, J. (2017). A Bibliometric Analysis of Operations Research and Management Science, *Omega*, 73(C): 37-48.
- Sağlık Bakanlığı (2018). *Sağlık Turizmi Çeşitleri*. Ankara: Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı.
- Smith, M ve Puczko, L. (2009). *Health and Wellness Tourism*. Londra: Butterworth-Heinemann.
- Temizkan, S. P., Çiçek, D. ve Özdemir, C. (2015). Sağlık Turizmi Konusunda Yayımlanan Makalelerin Bibliyometrik Profili, *International Journal of Human Sciences*, 12(2): 394-415.
- TÜİK (2017). ‘Geliş Nedenine Göre Çıkış Yapan Ziyaretçi Sayısı’, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1072, Erişim tarihi: 13 Nisan 2018.
- Vosner, H.B., Bobek, S., Zabukovsek S.S. ve Kokol P. (2017). Openness and Information Technology: A Bibliometric Analysis of Literature Production, *Kybernetes*, 46(5): 750-766.
- YÖK (2018). Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezTeslim-Kilavuz.jsp>, Erişim tarihi: 20 Haziran 2018.

Sibel CANİK

Selçuk Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'nda Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Bölümü'nden mezun oldu (2014). Yüksek lisans derecesini Necmettin Erbakan Üniversitesi'nden Turizm İşletmeciliği Dalı'ndan (2016), doktora derecesini de Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nde Turizm İşletmeciliği Dalı'nda sürdürmektedir. Yozgat Bozok Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaya başladı (2017). Halen Yozgat Bozok Üniversitesi Sorgun Meslek Yüksekokulu'nda görev yapmaktadır. Temel çalışma alanları, pazarlama, pazarlama araştırmaları, sürdürülebilir turizmdir.

Ebru GÜNEREN ÖZDEMİR

Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nden mezun oldu (1991). Yüksek lisans derecesini Hacettepe Üniversitesi İşletme Dalı'ndan (1996), doktora derecesini de yine Hacettepe Üniversitesinde İşletme Dalı'ndan aldı (2004). Başkent Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaya başladı (1996-2002). Daha sonra Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak çalıştı (2004-2007). Sonrasında Dr. Öğr. Üyesi unvanıyla çalıştı (2007-2013). Ardından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nde Dr. Öğr. Üyesi unvanıyla çalışma yaşamına devam etti (2013). Doçentlik unvanını pazarlama alanında aldı (2016). Halen Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde görev yapmaktadır. Temel çalışma alanları, turizm pazarlaması, girişimcilik ve tüketici davranışlarıdır.